

SESSION 1

SESSION 2 & 3

รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี
ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม
(องค์การมหาชน)

คุณธนกร วงษ์ปัญญา
สำนักข่าว The Standard

คุณอภิญา ขาวสบาย
(ผู้ดำเนินรายการ)

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย
สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.ดร.วิไลลักษณ์ ลังกา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดร.เอเดร็ด สุขกำเนิด
ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่ออนาคต

แถลงข่าว สถานการณ์คุณธรรมสังคมไทย ปี 2565
และเสวนาวิชาการ

อย่างไร **ให้รอด**

ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย

SESSION 1 10.30 น.

แถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรม
ของสังคมไทย ปี 2565

SESSION 2 13.30 น.

รายงานผลการศึกษาวิจัย
• “สำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรม
ของคนไทย และต้นทุนชีวิต”
• “สถานการณ์คุณธรรม ปี 2565”

SESSION 3 14.00 น.

เสวนาวิชาการ “อย่างไรให้รอด
ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย”

1

กุมภาพันธ์
2566

เวลา

10.30 - 15.30 น.

โรงแรมไอบิส สโตร์
กรุงเทพ รัชดา

LIVE ติดตามรับชมทางออนไลน์
Moral Spaces
#MoralSpace

คำนำ

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) จัดทำรายงานสถานการณ์คุณธรรมมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในมิติคุณธรรมทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งมีความสำคัญในฐานะที่เป็นข้อมูลพื้นฐานทำให้เข้าใจสถานการณ์สังคมไทยในมิติคุณธรรม สามารถนำมาประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและออกแบบการส่งเสริมคุณธรรมในระดับปฏิบัติได้

ปี 2565 ศูนย์คุณธรรมได้จัดทำรายงานสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การรวบรวมและวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม 2) การสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยดัชนีชี้วัดคุณธรรมของคนไทย อายุ 13-60 ปี ใน 5 มิติ คือ พอเพียง วินัย สุจริต จิตสาธารณะ และกตัญญู 3) การสำรวจต้นทุนชีวิต (Life Assets) ของคนไทย อายุ 13-60 ปี ใน 5 พลัง คือ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา/ที่ทำงาน พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน ด้วยแบบสำรวจต้นทุนชีวิต

ดังนั้น เพื่อให้รายงานสถานการณ์คุณธรรมที่จัดทำได้เผยแพร่สู่สาธารณะ ศูนย์คุณธรรมจึงจัดงานแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 และเสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย” เพื่อนำเสนอสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 และสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้มุมมองภาพอนาคตงานส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย

สรุปงานแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 และเสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย” เป็นการสรุปองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาการและนักปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ

- 1) งานแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 จากผลการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมและต้นทุนชีวิตของคนไทย อายุ 13-60 ปี
- 2) นำเสนอผลการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผลการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมและต้นทุนชีวิตของคนไทย อายุ 13-60 ปี และสถานการณ์สำคัญด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้น
- 3) เสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย” ซึ่งเป็นเวทีแลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านคุณธรรมในโลกปัจจุบันและอนาคต

คณะทำงานศูนย์คุณธรรมหวังว่าองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 และเสวนาวิชาการครั้งนี้ จะเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับการนำเสนอประเด็นคุณธรรมในแง่มุมใหม่ ๆ ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์สังคมและชีวิตของผู้คน และในขณะเดียวกันก็เป็นการเสนอถึงความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ในการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย

คณะทำงานศูนย์คุณธรรม
กุมภาพันธ์ 2566

สารบัญ

	หน้า
สรุปการแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565	1
สรุปการรายงานผลการศึกษาวิจัย	9
○ ผลการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมและต้นทุนชีวิตของคนไทย ปี 2565	9
○ ผลการศึกษาสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565	
และประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคต	12
สรุปการเสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย”	15
ภาคผนวก	
○ ก รายละเอียดโครงการ	24
○ ข กำหนดการ	26

สรุปการแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สุริยเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) กล่าวว่า คนทั่วไปมักจะมองว่าคุณธรรมเป็นเรื่องนามธรรม จับต้องไม่ได้ ดังนั้น ศูนย์คุณธรรมจึงนิยามเรื่องคุณธรรมว่าเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่จับต้องได้ โดยเป็นพฤติกรรมที่ดีที่ปฏิบัติต่อเนื่องจนกลายเป็นพฤติกรรมนิสัยที่ดี ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ยังคงแสดงพฤติกรรมที่ดีเช่นเดิม

ศูนย์คุณธรรมดำเนินการพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณธรรมเพื่อเป็นเครื่องมือวัดความเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมของคนไทยใน 5 มิติ คือ พอเพียง วินัยรับผิดชอบ สุจริต จิตสาธารณะ และกตัญญู ควบคู่ไปกับการสำรวจต้นทุนชีวิต (Life Assets) เพื่อให้ทราบสถานการณ์ระบบนิเวศด้านคุณธรรมของคนไทยใน 5 พลัง คือ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา/องค์กรหรือที่ทำงาน พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน การดำเนินงานทั้ง 2 ส่วนนี้ทำให้เข้าใจสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลจนถึงระบบนิเวศรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติหรือพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย ซึ่งเป็นการสนับสนุนการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ได้แก่

1) ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ

2) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ในประเด็นการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ที่ระบุตัวชี้วัดต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทยทั้ง 5 พลัง คະແນນໄມ່ນ້ອຍກ່ວາຮ້ອຍລະ 70 ໃນ ພ.ສ. 2570

3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งเน้นให้คนไทยมีคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งระบุตัวชี้วัดต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 เมื่อสิ้นสุดแผนฯ

4) แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) ที่กำหนดเป้าหมายให้คนไทยมีพฤติกรรมที่สะท้อนการมีคุณธรรมเพิ่มขึ้น โดยมีดัชนีคุณธรรม 5 ประการ “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา กตัญญู” เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ภายใน พ.ศ. 2570 จากข้อมูลปีฐาน พ.ศ. 2565

หลักการพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณธรรม คือ 1) คุณธรรมจะถูกถอดรหัสออกมาเป็นกลุ่มพฤติกรรมที่จับต้องได้ (behavior) 2) กลุ่มพฤติกรรมถูกสะท้อนด้วยพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตตามช่วงวัย (In the way of life) และ 3) เน้นให้ประเมินตนเองจากภายใน (Self Reflection)

ปี 2564 ศูนย์คุณธรรมดำเนินการพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณธรรมและแบบประเมินคุณธรรม 5 ด้าน ของคนไทยวัยทำงาน อายุระหว่าง 25-40 ปี และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างใน 6 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ ใน 6 กลุ่มอาชีพ คือ เกษตรกรรม ข้าราชการหรือพนักงานรัฐ พนักงานเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้างทั่วไป และธุรกิจส่วนตัว หรืออิสระ เหตุผลที่เลือกดำเนินการช่วงวัยนี้ก่อนเพราะเป็นวัยที่ต้องแบกรับภาระหลายทาง เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มต้นทำงานหรือทำงานมาระยะหนึ่งและกำลังเริ่มต้นสร้างครอบครัวของตนเองพร้อมกับดูแลพ่อแม่ไปด้วย ซึ่งถือเป็น pain point สำคัญของประเทศ

ต่อมาปี 2565 ได้ดำเนินการพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณธรรมและแบบประเมินคุณธรรม 5 ด้าน ของคนไทยช่วงวัยที่เหลือ คือ วัยเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-24 ปี และวัยผู้ใหญ่ อายุ 41 ปีขึ้นไป โดยการแบ่งช่วงวัยออกเป็น 3 ช่วงวัยนั้นเป็นเพราะแต่ละช่วงวัยอาจมีทัศนคติและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งล้วนสัมพันธ์กับประสบการณ์ในมิติต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิตและระบบนิเวศรอบตัว

ผลการพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณธรรม 5 ด้าน มีองค์ประกอบหรือพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

○ **พอเพียง**

- 1) ความพอประมาณ
- 2) ความมีเหตุผล
- 3) การมีภูมิคุ้มกัน

○ **วินัยรับผิดชอบ**

- 1) การยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม
- 2) การควบคุมตนเอง
- 3) การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน
- 4) การยอมรับผลการกระทำของตน

○ **สุจริต**

- 1) การละอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
- 2) การไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์

3) การยื่นหยัดในความถูกต้อง

○ จิตสาธารณะ

- 1) การมีจิตอาสา
- 2) การมีสำนึกสาธารณะ
- 3) การเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

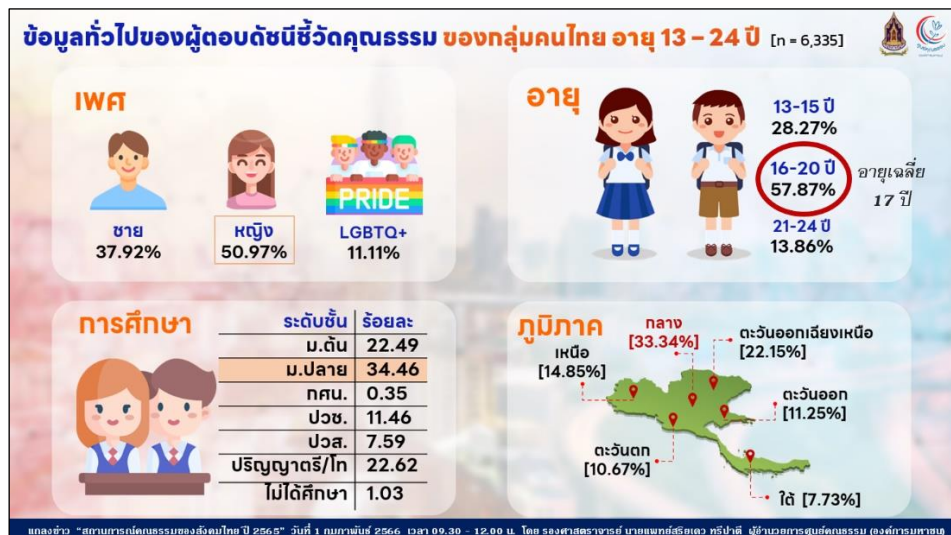
○ กตัญญู

- 1) การสำนึกในความดี
- 2) การเคารพความดี
- 3) การตอบแทนความดี

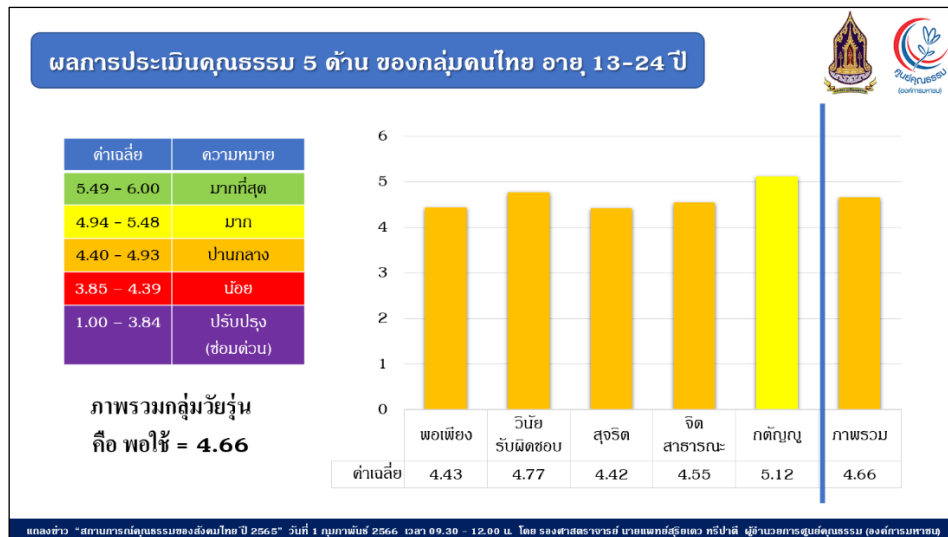
ลักษณะของแบบประเมินคุณธรรม 5 ด้านนั้น เนื่องจากเน้นให้ผู้ตอบแบบประเมินเป็นผู้ประเมินระดับคุณธรรมของตนเอง ดังนั้น ข้อคำถามจึงขึ้นต้นด้วย “ฉัน” เช่น “ฉันทุ่มเทเวลาให้กับงานมากกว่าการดูแลตนเองและครอบครัว กำหนดเกณฑ์การแปลผล 5 ระดับ คือ ปรับปรุงด่วน (สีแดง), น้อย (สีส้ม), พอใช้ (สีเหลือง), มาก (สีเขียว) และมากที่สุด (สีเข้ม)

ผลการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรม ปี 2565 พบว่า

○ วัยเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-24 ปี กลุ่มตัวอย่าง 6,335 คน เป็นเพศชายร้อยละ 37.92 เพศหญิงร้อยละ 50.97 และ LGBTQ+ ร้อยละ 11.11 ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 17 ปี และศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 34.46 กระจายอยู่ทุกภูมิภาคโดยอาศัยอยู่ภาคกลางมากที่สุดร้อยละ 33.34

กลุ่มตัวอย่างวัยเด็กและเยาวชนประเมินว่าตนเองมีภาพรวมคุณธรรม 5 ด้านอยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.66 จากคะแนนเฉลี่ยเต็ม 6.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความกตัญญูอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 5.12 และมีวินัยรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความพอเพียง และมีความสุจริต อยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.77, 4.55, 4.43 และ 4.42 ตามลำดับ

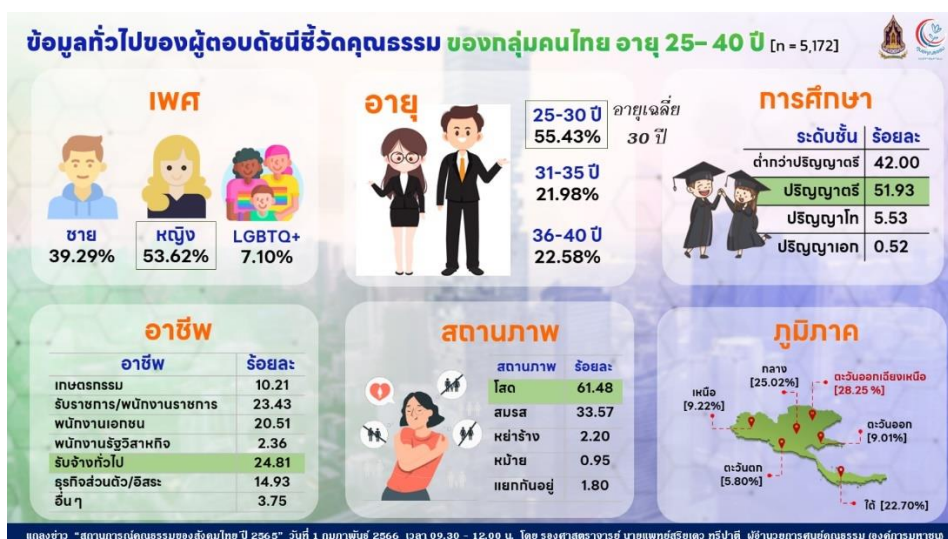
เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ประเด็นที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำอยู่ในระดับปรับปรุงด่วน ได้แก่

1) ฉันทไมกล้าแจ้งตำรวจ เมื่อรู้ว่าเพื่อนทำผิดกฎหมาย เพราะไม่ใช่เรื่องของตน (อยู่ในคุณธรรม สุจริต องค์ประกอบการยึดหลักในความถูกต้อง) ค่าเฉลี่ย 3.55

2) หลีกเลี้ยงเป็นอาสาสมัครของสถานศึกษาหรือชุมชน เพราะไม่เกิดประโยชน์กับตน (อยู่ในคุณธรรม จิตสาธารณะ องค์ประกอบการมีจิตอาสา) ค่าเฉลี่ย 3.81

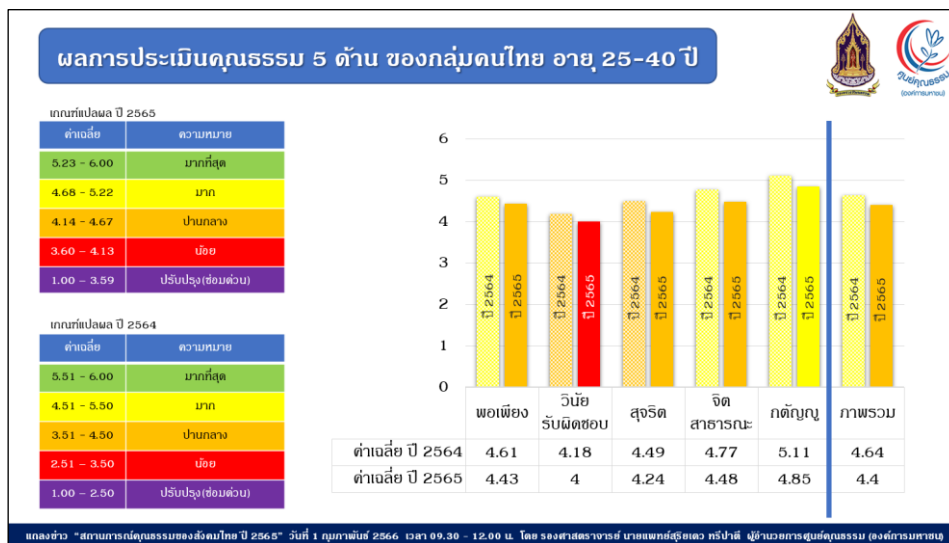
*หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลแบบอิงกลุ่ม โดยค่าเฉลี่ย 1.00-3.84 อยู่ในระดับปรับปรุงด่วน, ค่าเฉลี่ย 3.85-4.39 อยู่ในระดับน้อย, ค่าเฉลี่ย 4.40-4.93 อยู่ในระดับพอใช้, ค่าเฉลี่ย 4.94-5.48 อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ย 5.49-6.00 อยู่ในระดับมากที่สุด

○ **วัยทำงาน อายุระหว่าง 25-40 ปี** กลุ่มตัวอย่าง 5,172 คน เป็นเพศชายร้อยละ 39.29 เพศหญิงร้อยละ 53.62 และ LGBTQ+ ร้อยละ 7.10 ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 30 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 51.93 สถานภาพโสดร้อยละ 61.48 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป 24.81 กระจายอยู่ทุกภูมิภาคโดยอาศัยอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดร้อยละ 28.25

กลุ่มตัวอย่างวัยทำงานประเมินว่าตนเองมีภาพรวมคุณธรรม 5 ด้านอยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.40 จากคะแนนเฉลี่ยเต็ม 6.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความกตัญญูอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.85 มีวินัยรับผิดชอบอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00 และมีจิตสาธารณะ มีความพอเพียง และมีความสุจริต อยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.48, 4.43 และ 4.24 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบผลการสำรวจ ปี 2565 กับผลการสำรวจ ปี 2564 พบว่า คุณธรรมทั้ง 5 ด้านมีค่าเฉลี่ยลดลง จากเดิมปี 2564 กลุ่มตัวอย่างประเมินว่าตนเองมีภาพรวมคุณธรรม 5 ด้านอยู่ในระดับมาก แต่ปี 2565 ลดลงอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาคุณธรรมแต่ละด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยลดลงเช่นกัน โดยเฉพาะคุณธรรมด้านวินัยรับผิดชอบลดลงจากระดับพอใช้เป็นระดับน้อย

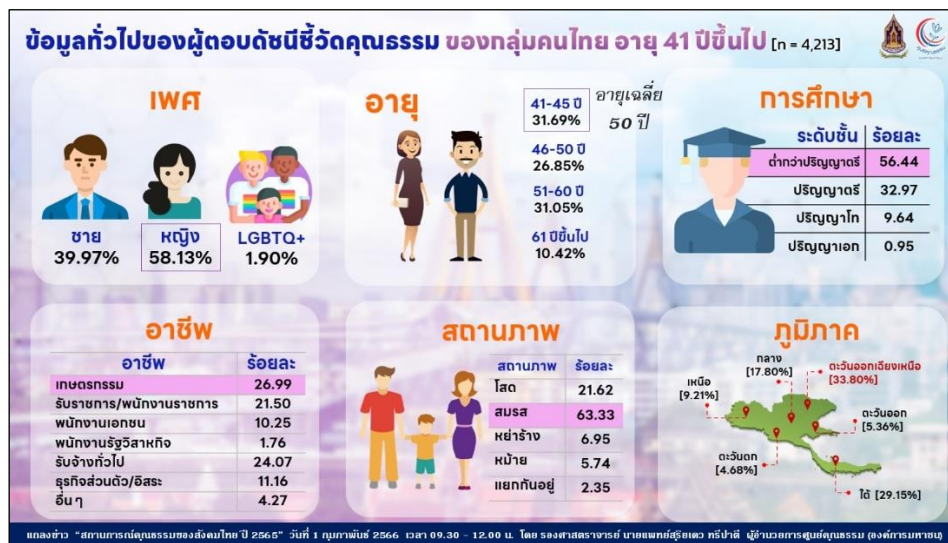

ผลการสำรวจ ปี 2565 หากพิจารณาเป็นรายประเด็น ประเด็นที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำอยู่ในระดับปรับปรุงด่วน ได้แก่

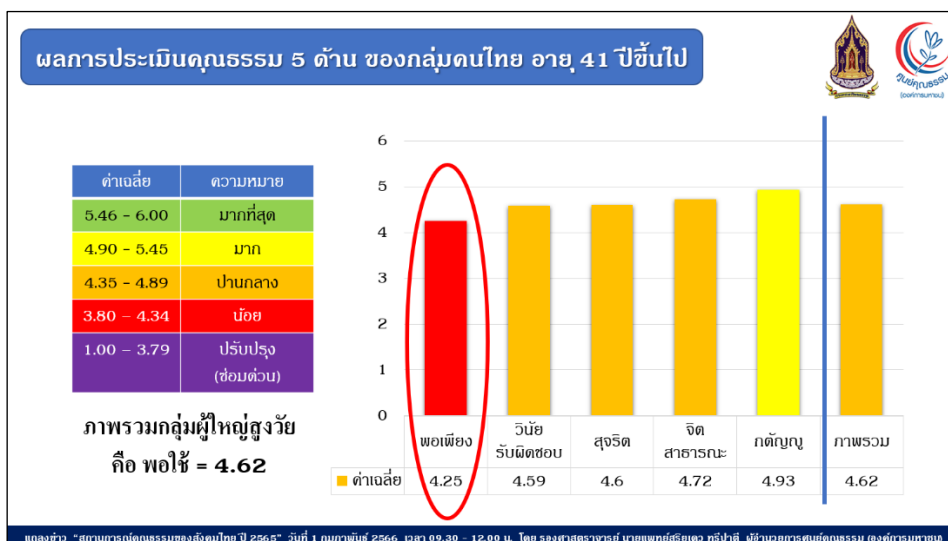
- 1) ตัดสินใจหรือแก้ปัญหาโดยใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล (อยู่ในคุณธรรมพอเพียง องค์ประกอบความมีเหตุผล) ค่าเฉลี่ย 3.46
- 2) ยอมลงมือทำแม้จะขัดกับกฎกติกาสังคม เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ (อยู่ในคุณธรรมวินัยรับผิดชอบ องค์ประกอบการยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานสังคม) ค่าเฉลี่ย 2.99
- 3) โต้แย้งทันทีเมื่อมีความเห็นต่างจากผู้อื่น (อยู่ในคุณธรรมวินัยรับผิดชอบ องค์ประกอบการควบคุมตนเอง) ค่าเฉลี่ย 3.16
- 4) เลือกทำงานกับคนที่ให้ผลประโยชน์กับตนมากกว่าคนที่ทำงานตรงไปตรงมา (อยู่ในคุณธรรมสุจริต องค์ประกอบการไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์) ค่าเฉลี่ย 3.57
- 5) ไม่กล้าร้องเรียนเรื่องทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะกลัวผลกระทบ (อยู่ในคุณธรรมสุจริต องค์ประกอบการยึดหลักในความถูกต้อง) ค่าเฉลี่ย 3.39

*หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผล ปี 2565 แบบอิงกลุ่ม โดยค่าเฉลี่ย 1.00-3.59 อยู่ในระดับปรับปรุง ต่ำ, ค่าเฉลี่ย 3.60-4.13 อยู่ในระดับน้อย, ค่าเฉลี่ย 4.14-4.67 อยู่ในระดับพอใช้, ค่าเฉลี่ย 4.68-5.22 อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ย 5.23-6.00 อยู่ในระดับมากที่สุด

○ **วัยผู้ใหญ่ อายุ 41 ปี** กลุ่มตัวอย่าง 4,213 คน เป็นเพศชายร้อยละ 39.97 เพศหญิงร้อยละ 58.13 และ LGBTQ+ ร้อยละ 1.90 ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 56.44 สถานภาพสมรสร้อยละ 63.33 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 26.99 กระจายอยู่ทุกภูมิภาคโดยอาศัยอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดร้อยละ 33.80

กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ประเมินว่าตนเองมีภาพรวมคุณธรรม 5 ด้านอยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.62 จากคะแนนเฉลี่ยเต็ม 6.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความกตัญญูอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.93 มีจิตสาธารณะ มีความสุจริต และมีวินัยรับผิดชอบ อยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.72, 4.60 และ 4.59 ตามลำดับ และมีความพอเพียงอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.25

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ประเด็นที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำอยู่ในระดับปรับปรุงด่วน ได้แก่

1) ทุ่มเทเวลาให้กับงานมากกว่าการดูแลตนเองและครอบครัว (อยู่ในคุณธรรมพอเพียง องค์ประกอบความพอประมาณ) ค่าเฉลี่ย 3.12

2) ไม่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (อยู่ในคุณธรรมพอเพียง องค์ประกอบการมีภูมิคุ้มกัน) ค่าเฉลี่ย 3.74

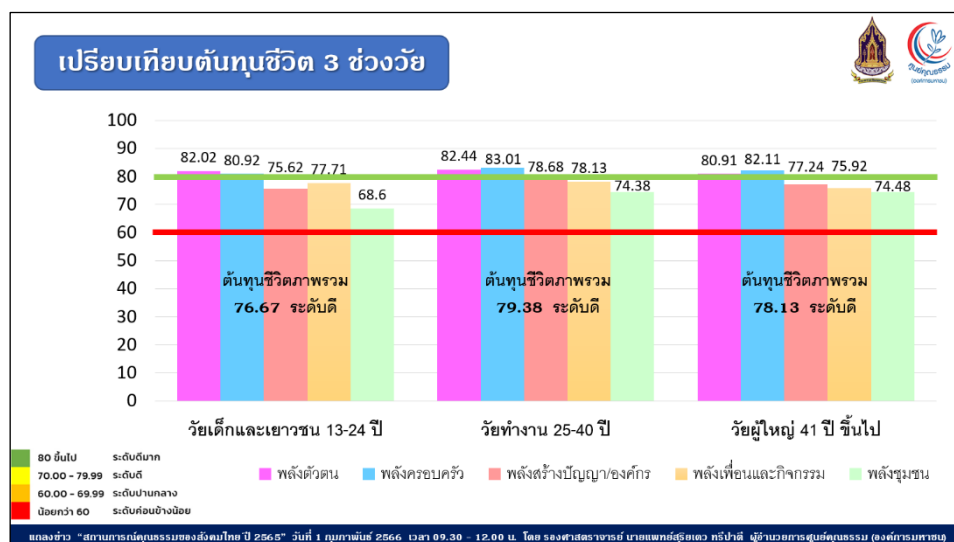
*หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลแบบอิงกลุ่ม โดยค่าเฉลี่ย 1.00-3.79 อยู่ในระดับปรับปรุงด่วน, ค่าเฉลี่ย 3.80-4.34 อยู่ในระดับน้อย, ค่าเฉลี่ย 4.35-4.89 อยู่ในระดับพอใช้, ค่าเฉลี่ย 4.90-5.45 อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ย 5.46-6.00 อยู่ในระดับมากที่สุด

สำหรับการสำรวจต้นทุนชีวิต ปี 2565 ซึ่งเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างกระจายอยู่ทุกภูมิภาค ทั้ง 6 ภูมิภาค และ 6 กลุ่มอาชีพในวัยทำงานและวัยผู้ใหญ่ พบว่า

○ **วัยเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-24 ปี** มีต้นทุนชีวิตภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยได้คะแนนร้อยละ 76.67 เมื่อพิจารณาเป็นรายพลังพบว่า มีพลังตัวตนและพลังครอบครัวอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 82.02 และ 80.92 ตามลำดับ มีพลังเพื่อนและกิจกรรมและพลังสร้างปัญญาอยู่ในระดับดี ร้อยละ 77.71 และ 75.62 ตามลำดับ และมีพลังชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 68.6

○ **วัยทำงาน อายุระหว่าง 25-40 ปี** มีต้นทุนชีวิตภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยได้คะแนนร้อยละ 79.38 เมื่อพิจารณาเป็นรายพลังพบว่า มีพลังครอบครัวและพลังตัวตนอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 83.01 และ 82.44 ตามลำดับ มีพลังองค์กร พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน อยู่ในระดับดี ร้อยละ 78.68, 78.13 และ 74.38 ตามลำดับ

○ **วัยผู้ใหญ่ อายุ 41 ปีขึ้นไป** มีต้นทุนชีวิตภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยได้คะแนนร้อยละ 78.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายพลังพบว่า มีพลังครอบครัวและพลังตัวตนอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 82.11 และ 80.91 ตามลำดับ มีพลังองค์กร พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน อยู่ในระดับดี ร้อยละ 77.24, 75.92 และ 74.48 ตามลำดับ

ผลการสำรวจต้นทุนชีวิตของคนไทยทั้ง 3 ช่วงวัย สะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยยังมีความหวังในการพัฒนาต้นทุนชีวิตอันเป็นระบบนิเวศที่สำคัญให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้

จากการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมและต้นทุนชีวิตของคนไทยทั้ง 3 ช่วงวัย ทำให้ได้ข้อเสนอเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย ดังนี้

- 1) นำหลักสุนทรียสนทนา หรือการสื่อสารเชิงบวก มาใช้ที่บ้าน ชุมชน โรงเรียน และที่ทำงาน
- 2) สร้างกลไกทางสังคมที่ทำให้ “คนดีมีพื้นที่เย็น ความดีมีพื้นที่ในสังคม” เช่น การนำระบบเครดิตสังคม (Social Credit) มาเสริมพลังบวกหรือสร้างแรงจูงใจให้คนอยากทำความดีมากขึ้น
- 3) ผนวกการสร้างสรรค์สำนึกจิตสาธารณะที่เกิดจากความสมัครใจ และเปิดพื้นที่ให้คนกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมจิตอาสาตามความสนใจ
- 4) ผนวกให้หยุดพักการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เพื่อเสริมสร้างพลังบวก
- 5) สนับสนุนให้มีการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมและต้นทุนชีวิตรายจังหวัด แบบปีเว้นปี เพื่อนำข้อมูลไปกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด

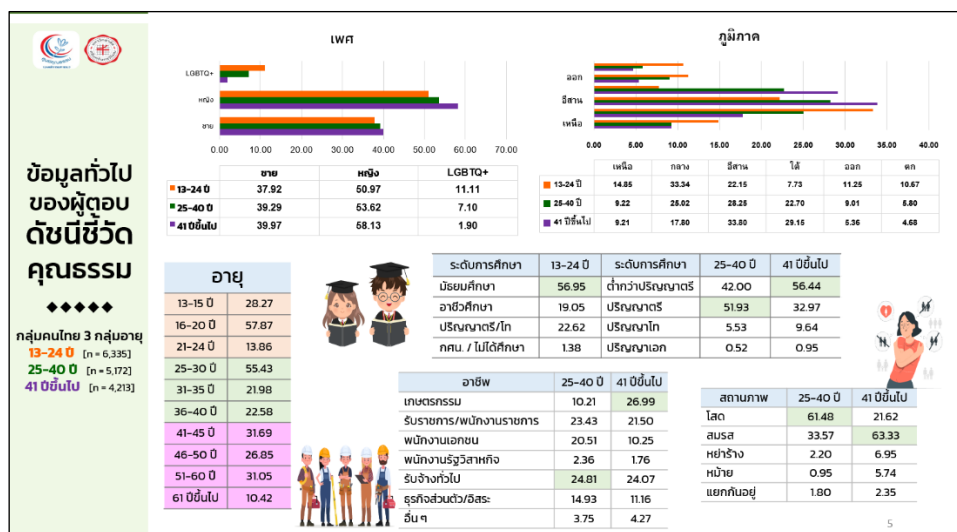
สรุปการรายงานผลการศึกษาวัย

ผลการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมและต้นทุนชีวิตของคนไทย ปี 2565

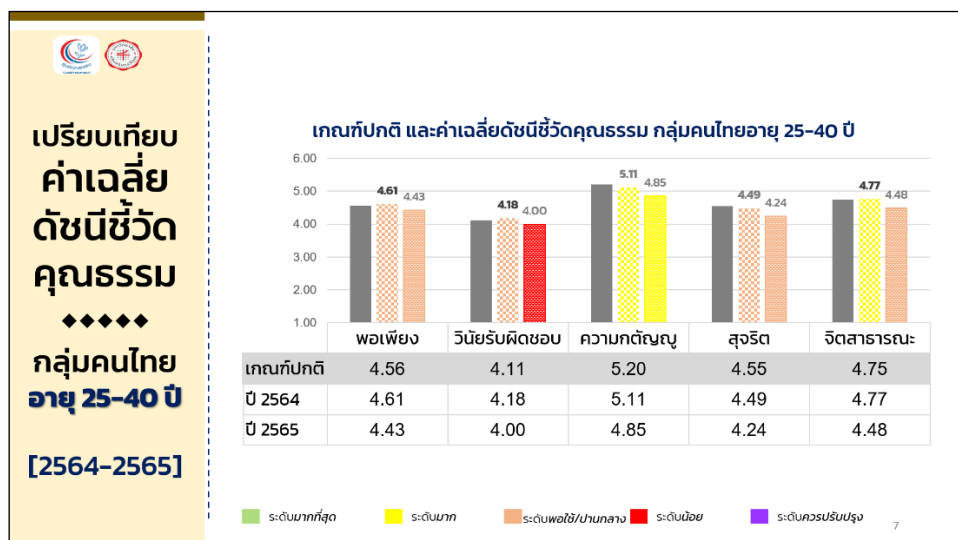
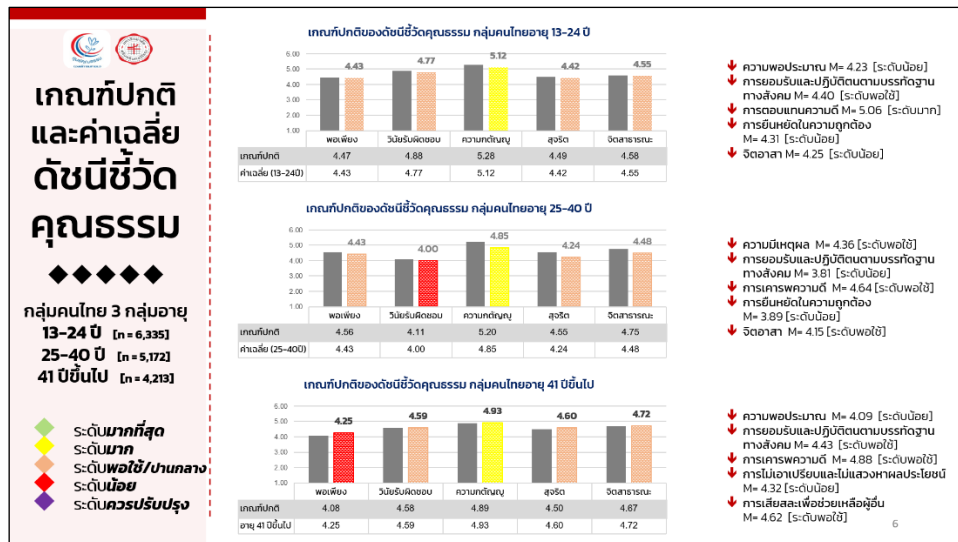
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ ลังกา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมนั้น ทีมวิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 15,720 คน แบ่งออกเป็น 3 ช่วงวัย คือ วัยเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 13-24 ปี จำนวน 6,335 คน วัยทำงาน อายุระหว่าง 25-40 ปี จำนวน 5,172 คน และวัยผู้ใหญ่ อายุ 41 ปีขึ้นไป จำนวน 4,213 คน กระจายทั่วทุกภูมิภาค กลุ่มตัวอย่างวัยทำงาน ประมาณร้อยละ 61 มีสถานภาพโสด กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ประมาณร้อยละ 63 มีสถานภาพสมรส

เมื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณธรรมและแบบประเมินคุณธรรม 5 ด้าน ของคนไทยทั้ง 3 ช่วงวัย พร้อมทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการพัฒนาเกณฑ์ปกติ (norm) ของคุณธรรม 5 ด้าน ของแต่ละช่วงวัย โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างช่วงวัยละ 3,000 คน รวมทั้งหมด 9,000 คน ใน 6 ภูมิภาคและ 6 กลุ่มอาชีพ เพื่อความเป็นตัวแทนที่ดี

หลังจากได้เกณฑ์ปกติแล้ว จึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการสำรวจพบว่า วัยผู้ใหญ่มีค่าเฉลี่ยคุณธรรมทั้ง 5 ด้านสูงกว่าเกณฑ์ปกติ วัยเด็กและเยาวชนและวัยทำงานมีค่าเฉลี่ยคุณธรรมทั้ง 5 ด้านต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ อย่างไรก็ตาม แม้วัยผู้ใหญ่จะมีคุณธรรมทั้ง 5 ด้านสูงกว่าเกณฑ์ปกติ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จะพบว่าวัยผู้ใหญ่ประเมินว่าตนเองมีความพอเพียงในระดับน้อย จากการศึกษาเชิงลึกทำให้ทราบว่ากลุ่มตัวอย่างบางส่วนให้เหตุผลว่าตนเองคำนึงถึงหลักความพอเพียง แต่จำเป็นต้องสร้างหนี้เพื่อขับเคลื่อนครอบครัวให้มีความสุข โดยเฉพาะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 นอกจากจะส่งผลกระทบต่อรายได้แล้วยังจำเป็นต้องกู้เงินมาซื้ออุปกรณ์สำหรับการเรียนออนไลน์ของลูกหลานด้วย

ประเด็นที่น่าเป็นห่วงคือ คุณธรรมวินัยรับผิดชอบมีความผูกโยงกับสุจริต ถึงแม้ว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการวิจัยแบบภาพตัดขวาง แต่สิ่งที่แต่ละช่วงวัยสะท้อนออกมา เช่น เด็กและเยาวชนยอมรับในการทำผิดกฎ คนวัยทำงานที่เพิ่งเข้าสู่เส้นทางวิชาชีพทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นว่ามีคนทุจริตในองค์กร วัยผู้ใหญ่เน้นคบคนที่ให้ผลประโยชน์กับตน สิ่งเหล่านี้กำลังบอกว่าถ้าเรายังมองเรื่องการทุจริตในองค์กรเป็นเรื่องปกติ ไม่กล้าเปิดเผยความจริงเพราะกังวลเรื่องความปลอดภัยของตน เด็กและเยาวชนกำลังจะเดินตามรอยแล้ว ต่อให้เด็กและเยาวชนมีพ่อแม่ มีครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดี แต่สิ่งที่เห็นจากสื่อสาธารณะกลับตอกย้ำว่า ความยุติธรรม ความโปร่งใส ในสังคมไม่มีจริง เด็กและเยาวชนก็มีแนวโน้มจะเดินตามรอยในสิ่งที่ไม่ดี

สำหรับวัยทำงานที่ทำการสำรวจมา 2 ปี ก็พบว่าค่าเฉลี่ยคุณธรรมทุกด้านของปี 2565 ต่ำกว่าปี 2564 โดยเฉพาะความสุจริต นอกจากมีค่าเฉลี่ยลดลงจากปี 2564 แล้ว ยังขยับออกห่างจากเกณฑ์ปกติอีกด้วย ดังนั้น นอกจากการส่งเสริมให้คนไทยทุกช่วงวัยมีคุณธรรมทุกด้านเพิ่มมากขึ้นแล้ว ยังจำเป็นต้องพัฒนาระบบ หรือสังคมแวดล้อมที่สร้างความปลอดภัยให้แก่คนที่กล้าเปิดเผยความจริงด้วย

ส่วนการสำรวจต้นทุนชีวิตนั้น เด็กและเยาวชนได้สะท้อนว่าต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคมมากขึ้น ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสช่วยสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม เพื่อเพิ่มพลังชุมชนอันเป็นหนึ่งในระบบนิเวศที่สำคัญ

ช่วงอายุ	พลังตัวตน	พลังครอบครัว	พลังสร้างปัญญา	พลังเพื่อนและกิจกรรม	พลังชุมชน	ต้นทุนชีวิตโดยรวม
13-24 ปี	82.02	80.92	75.62	77.71	68.60	76.97
ช่วงอายุ	พลังตัวตน	พลังครอบครัว	พลังที่ทำงาน/พลังองค์กร	พลังเพื่อนและกิจกรรม	พลังชุมชน	ต้นทุนชีวิตโดยรวม
25-40 ปี	82.44	83.01	78.68	78.13	74.66	79.38
41 ปีขึ้นไป	80.91	82.11	77.24	75.92	74.48	78.13

พลังตัวตน ↓ 13-24 ปี : การมีเป้าหมายในชีวิตชัดเจน ↓ 25-40 ปี : ยืนหยัดในสิ่งที่เชื่อ ↓ 41 ปีขึ้นไป : ยืนหยัดในสิ่งที่เชื่อ	พลังครอบครัว ↓ 13-24 ปี : ปรึกษาครอบครัวได้อย่างสบายใจ ↓ 25-40 ปี : ยึดแย้งอย่างสันติวิธี ↓ 41 ปีขึ้นไป : ยึดแย้งอย่างสันติวิธี
พลังสร้างปัญญา ↓ 13-24 ปี : อ่านหนังสืออย่างเพลิดเพลิน, พยายามแลกเปลี่ยนเรื่องราวเกี่ยวกับสื่อกับครู	พลังที่ทำงาน/พลังองค์กร ↓ 25-40 ปี : การสนับสนุนจากหัวหน้า ↓ 41 ปีขึ้นไป : การสนับสนุนจากหัวหน้า
พลังพลังเพื่อนและกิจกรรม ↓ 13-24 ปี : ดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรม ↓ 25-40 ปี : เล่นกีฬา ออกกำลังกาย ↓ 41 ปีขึ้นไป : เล่นกีฬา ออกกำลังกาย	พลังชุมชน ↓ 13-24 ปี : นำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน ↓ 25-40 ปี : ได้รับมอบหมายหน้าที่ช่วยชุมชน ↓ 41 ปีขึ้นไป : ได้รับมอบหมายหน้าที่ช่วยชุมชน

ผลการศึกษาศาสนาการณัณคุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 และประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคต

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย และคณะ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทีมวิจัยทำการรวบรวมข้อมูลสถิติและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับติดตามปรากฏการณ์ด้านคุณธรรมจากสื่อต่าง ๆ เพื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์ว่าในปี 2565 ที่ผ่านมา สถานการณ์คุณธรรม 5 มิติเป็นอย่างไร รวมถึงลงไปพูดคุยเชิงลึกกับภาคส่วนต่าง ๆ ว่ามีความคิดเห็นต่อประเด็นคุณธรรมในปัจจุบันและอนาคตอย่างไร จากการศึกษาพบว่า

มิติความพอเพียง มีหนี้สินครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ทั้งนี้ผู้คนพยายามเอาตัวรอดด้วยการปรับเปลี่ยนอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพิ่ม อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและครอบครัว

มิติวินัย มีการทำผิดกฎจราจรซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียจากอุบัติเหตุบนท้องถนนมากขึ้น และพบปัญหาด้านระบบนิเวศ ทั้งขยะ น้ำเสีย และการเผาป่า รวมถึงการขาดจรรยาบรรณวิชาชีพต่าง ๆ

มิติสุจริต ภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน (CPI) มีคะแนนลดลง มีผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA) ดีขึ้นแต่ยังไม่ถึงเป้าหมาย พบปัญหาการหลอกลวงทางดิจิทัลและปัญหาการทุจริตในหน่วยงานราชการ

มิติจิตสาธารณะ มีจำนวนอาสาสมัครที่ผ่านการอบรมและจำนวนคน/ชั่วโมงที่ทำกิจกรรมจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น พบการช่วยเหลือในมิติชีวิตประจำวัน และการช่วยเหลือในมิติลดความเหลื่อมล้ำ เช่น ช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ไม่หลุดออกจากระบบการศึกษา

มิติกตัญญู มีเงินส่งกลับประเทศเพิ่มขึ้น มีความห่วงใยของเด็กต่อพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เด็กและเยาวชนช่วยครอบครัวหารายได้ แต่ทั้งนี้พบปัญหาการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุและการจ้างงานผู้สูงอายุเช่นกัน ซึ่งสัมพันธ์กับสถานการณ์สังคมไทยที่ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว

ผลสำรวจสถิติและปรากฏการณ์คุณธรรม 5 มิติ				
มิติ	สถิติ/ผลสำรวจ	รายงาน/ข้อมูล 64	รายงาน/ข้อมูล 65	ปรากฏการณ์ข่าว
พอเพียง	หนี้สินครัวเรือนไทย	14.58 ล้านล้านบาท (๐4/64)	14.90 ล้านล้านบาท (๐3/65)	การปรับเปลี่ยนอาชีพ
วินัย	จรรยา (จำนวนเสียชีวิต/ภาคเช้า) ขยะ/น้ำเสีย/ระบบนิเวศ (Yale Uni./ranking) การเผาป่า ออมเงิน ข้าราชการ กยศ.	13,624/ 883,241 อันดับที่ 84	14,799 / 925,056 อันดับที่ 100	ความสูญเสียจากอุบัติเหตุบนท้องถนน จรรยาบรรณวิชาชีพ (ปฏิบัติ/ไม่ปฏิบัติ)
สุจริต	ภาพลักษณ์คอร์รัปชันของไทย (CPI) ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA)		จีเค เน้นลดลง จีเค เน้นดีขึ้น (แต่ยังไม่ถึงเป้าหมาย)	การหลอกลวงลูกค้าดิจิทัล ปัญหาทุจริตในหน่วยงานราชการ (ความไม่ สอดคล้องของการประเมิน/รายงานตนเอง)
จิตสาธารณะ	จำนวนอาสาสมัครที่ผ่านการอบรม จำนวนคน/ชั่วโมงเพื่อกิจกรรมจิตอาสา (ธนาคารจิตอาสา)	890,609 คน 119,278 คน 8,842,069 ชั่วโมง (ณ 4 มี.ย. 65)	1,247,428 คน 125,186 คน 9,007,990 ชั่วโมง (ณ 31 มี.ค. 66)	“พลิกฟื้นความหวัง สร้างพลังสังคม” กลุ่มที่ 1 “มิติชีวิตประจำวัน” กลุ่มที่ 2 “มิติลดความเหลื่อมล้ำ”
กตัญญู	เงินส่งกลับประเทศ ความห่วงใยของสตาร์ทอัพผู้ประกอบการ ผู้สูงอายุ (การอยู่ลำพัง แม่ตัวเดียว การจ้างงาน)	217,343 ล้านบาท	238,645 ล้านบาท	เขาวานช่วยครอบครัวหารายได้

มุมมองของผู้คนต่อสถานการณ์คุณธรรมในสังคมไทย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มแรก มองสถานการณ์ไปในทิศทางบวก โดยมองว่าผู้คนมีจิตสาธารณะเพิ่มมากขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ และการช่วยเหลือกันในภาวะวิกฤต เช่น ช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด 19 อย่างรุนแรง

กลุ่มที่สอง มองว่าสถานการณ์คงที่/ปกติ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะมองจากมุมของใครและใช้เกณฑ์อะไรในการตัดสิน เช่น ในการชุมนุม ผู้ชุมนุมและตำรวจต่างยึดถือคุณธรรมคนละแบบในสถานการณ์เดียวกัน สถานการณ์เป็นปกติแต่ข่าวสารเชิงลบถูกนำเสนอรวดเร็วกว่าเดิม สถานการณ์เป็นปกติแต่คนที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายด้านคุณธรรมมองว่าผู้คนในสังคมกำลังขาดคุณธรรม

กลุ่มที่สาม มองสถานการณ์ไปในทิศทางลบ โดยมองว่าสังคมขาดวินัย มีความเหลื่อมล้ำ มีความแตกต่างทางความคิดที่ทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย และมีการแสวงหากำไรเกินควรของภาคธุรกิจ

ความเห็นของผู้คนต่อการขับเคลื่อนคุณธรรมในสังคมไทย แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม

กลุ่มแรก มองว่าใช้คุณธรรม 5 มิติเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน ซึ่งมีอยู่ในตัวทุกคน จึงมีความจำเป็นกับสังคม

กลุ่มที่สอง มองว่าใช้ศาสนาเป็นตัวนำ เพราะหลักคุณธรรมอยู่ในศาสนาอยู่แล้ว

กลุ่มที่สาม มองว่าใช้ต้นแบบทั้งบุคคลและแหล่งเรียนรู้เป็นตัวอย่างให้กับผู้คนในสังคม

กลุ่มที่สี่ มองว่าควรให้ความหมายคำว่า “คุณธรรม” แบบยืดหยุ่นและเป็นสากล

กลุ่มที่ห้า มองว่าไม่ควรกำหนดคุณธรรมหลัก เพราะเป็นการกดทับ สะท้อนการใช้อำนาจของรัฐไม่ยืดหยุ่นกับผู้คนในสังคม

ความเห็นของผู้คนต่อคุณธรรมจึงควรเป็นโจทย์ในการพูดคุยกันมากขึ้น มีการรับฟังความเห็นที่แตกต่าง การตระหนักรู้ถึงความเท่าเทียมและความแตกต่างหลากหลาย และความเห็นอกเห็นใจกัน (empathy) มากขึ้น

คุณธรรมของสังคมควรเป็นคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ ที่ไม่ได้ถูกกำหนดมาหรือมีนิยามที่ตายตัว ซึ่งจะ
 ทำให้ผู้คนอยากพูดคุยกันและมองว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง การกำหนดคุณธรรมหลักหรือนิยามที่
 ตายตัวจะเป็นการ “ยิ่งผลัก ยิ่งห่าง” ดังนั้น ประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคตเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมควรมี
 ลักษณะคือ ไม่ควรมองหรือตัดสินคุณธรรมเพียงแค่ถูกหรือผิด หรือการชี้วัดเพียงสูง กลาง ต่ำ ซึ่งจะทำให้เกิด
 การปฏิเสธ ควรมองคุณธรรมแบบพหุและเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลาย และไม่ควรถูกกำหนดคุณธรรมหลัก
 เพราะเป็นการกดทับ สะท้อนการใช้อำนาจของรัฐ

สรุปการเสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย”

วิทยากร	ดร.เดชารัต สุขกำเนิด ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อนาคต (Think Forward Center) รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณธนกร วงษ์ปัญญา สำนักข่าว The Standard
ดำเนินรายการ	คุณอภิญา ขาวสบาย
สรุปประเด็น	นางสาวเปรมกมล สมใจ นักวิชาการ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) นางสาวลักษิกา เจาะเศษ นักวิชาการ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

ความหมายของคำว่า “เปราะบาง” ของแต่ละคน

ดร.เดชรัต สุขกำเนิด

ความเปราะบาง คือ การไม่สามารถอยู่ในลักษณะปกติได้ แต่ละคนมีการใช้ชีวิตปกติที่แตกต่างกัน ภาวะของความเปราะบางอาจเกิดจากการสูญเสียงาน มีรายได้ไม่เท่าเดิม หรือเกิดเหตุการณ์บางอย่างแล้วไม่มีใครช่วยได้ ซึ่งเป็นความเปราะบางของบุคคล นอกจากนี้ ยังมีความเปราะบางของสังคม คือ การที่สังคมไม่สามารถให้คำตอบได้ว่า หากมีคนพบปัญหา สังคมจะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างไร รวมไปถึงการที่ผู้คนไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติ แม้ว่าจะมีกฎหมาย มีระเบียบ แต่ผู้คนเริ่มไม่แน่ใจว่ากฎระเบียบที่ใช้บังคับนั้นสามารถใช้กับทุกคนได้เหมือนกันหรือไม่ เกิดความเหลื่อมล้ำ และความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย

ในโลกใบใหญ่นี้ มีโลกหลายใบซ้อนกันอยู่ ความเปราะบางของแต่ละกลุ่มคนไม่เหมือนกัน เราอาจต้องใส่ใจกลุ่มคนที่เปราะบางมากที่สุด เพราะบางพฤติกรรมและบางความคิดหรือความเชื่อมีผลกระทบต่อกลุ่มคนที่มีความเปราะบาง สิ่งที่น่าสนใจคือ คำว่า “อยู่อย่างไรให้รอด” เชื่อมโยงกับความเปราะบาง หากกล่าวถึงคำว่ารอดนั้นจะหมายถึงใครที่รอด รอดอย่างไร ด้วยวิธีไหน เช่น ในสถานการณ์ภัยพิบัติ แต่ละคนจะคิดว่าตนเองต้องเตรียมตัวรับมืออย่างไร อาทิ การกักตุนอาหาร กักตุนอาวุธ แต่เมื่อมองในมิติคุณธรรม รอดคือการรอดไปด้วยกัน รอดกันทั้งโลก คำนึงถึงผู้อื่นด้วย ซึ่งรวมถึงคนที่เปราะบาง

คุณธนกร วงษ์ปัญญา

ในสถานการณ์ที่ผ่านมาทั้งระดับโลกและระดับประเทศ เราจะได้ยินคำว่า New Normal แต่ปัจจุบันไม่ใหม่แล้ว เป็นความปกติใหม่ เป็นความใหม่ที่ทับซ้อนกันอยู่ เพราะฉะนั้นเส้นของความเปราะบางในชีวิตประจำวันมีหลายเรื่อง มีการนิยามความเปราะบางในหลากหลายมิติ ทั้งทางสุขภาพ ทางสังคม ปัจจุบันสังคมไทยเกิดความคิดหรือทิศทางใหม่ ๆ โดยมีคนกลุ่มหนึ่งต้องการสร้างโลกอีกใบที่มีความหวัง ความฝัน ความปรารถนา เป็นโลกคู่ขนานที่ดูจะไปด้วยกันไม่ได้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งคิดว่าความคิดแบบนี้ก็เป็นความเปราะบางเช่นกัน

ในฐานะของคนทำงานด้านสื่อที่เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์สังคม คุณธรรมข้อหนึ่งที่ใช้เป็นหลักในการทำงานคือ ความเป็นธรรม ในแง่ของการนำเสนอข่าวสาร เน้นให้พื้นที่ทุกฝ่าย ให้โอกาสแต่ละเสียงได้มีพื้นที่ของตนเองในการบอกเล่าเรื่องต่าง ๆ

มีความเปลี่ยนแปลงอะไรที่ส่งผลกระทบบ้าง

คุณธนกร วงษ์ปัญญา

ในกรณีของสื่อ สิ่งที่ส่งผลกระทบคือ power ของสื่อลดลง เพราะปัจจุบันทุกคนเป็นสื่อได้ ทั้งการโพสต์ข้อความต่าง ๆ ลงสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งสามารถนำมาเป็นข่าวได้ หรือแม้กระทั่งการเป็นผู้แจ้งข่าวสารได้เอง สิ่งที่ทำให้ power ของสื่อน้อยลงคือ platform ที่ใช้ทำข่าว แต่ละ platform จะมี algorithm ที่มีผลต่อการเข้าถึงของผู้คน ทั้ง Facebook, Tiktok, Twitter ที่ทำงานแตกต่างกัน การแสดงผลและการเข้าถึงของกลุ่มผู้เสพสื่อแตกต่างกัน พฤติกรรมการเสพสื่อหรือข่าวสารเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่อก่อนเรามักได้ยินว่าเด็กไทยอ่านหนังสือไม่เกิน 8 บรรทัด แต่ปัจจุบันมีทั้งข่าวสั้น (short news) คลิปสั้นใน platform ต่าง ๆ ที่จำกัดเวลาซึ่งเป็นสิ่งที่เร่งเร้าวิถีชีวิตของเราเช่นกัน แม้สื่อต้องการหารูปแบบในการนำเสนอข่าวที่ดี แต่มีคนเห็นน้อย ในขณะที่การทำเนื้อหาข่าวสั้น เช่น การโพสต์ข่าวบน Facebook พาดหัวข่าวสั้นแบบ 3 บรรทัด กลับได้ engage ที่มากกว่า ซึ่งเป็นโจทย์ที่ต้องต่อสู้ต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของ platform ที่สื่อยังต้องอาศัยการเข้าถึงข้อมูลเป็นเรื่องสำคัญของการทำข่าว และเป็นความเปราะบางในการเสพข้อมูลได้เช่นกัน ทำให้รูปแบบการนำเสนอข้อมูลเปลี่ยนไป แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างพื้นที่ให้กับคน เกิด influencer ที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก รวมถึงยังเป็นช่องทางของการสร้างรายได้ นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาของ platform เพื่อเป็น edutainment ที่สร้างทั้งความรู้และความบันเทิงไปพร้อมกันอย่าง Tiktok ที่เกิดขึ้นมาในช่วงที่มีวิกฤต แต่ก็มี การปรับตัวให้เข้ากับสังคม

ปรับตัวอย่างไรในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

ดร.เดชรัตน์ สุขกำเนิด

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ชอบการเปลี่ยนแปลง ชอบความตื่นเต้น แต่ไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลงเร็วเกินไป เพราะจะทำให้ตั้งตัวไม่ทัน ดังนั้น ต้องมาทบทวนว่าอะไรคือความเปราะบางที่มากเกินไป อะไรที่ต้องป้องกัน จะมีระบบอะไรที่สามารถช่วยเหลือเยียวยากันได้ และสามารถทำให้คนพ้นจากความเปราะบาง เพื่อไม่ให้คนเสียโอกาสหรือเกิดความสูญเสีย ไม่เช่นนั้นอาจจะทำให้คนกลัวต่อความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

ดังนั้น การจะอยู่ให้รอด คือ การลดความเปราะบางของคนให้มีความพร้อมเผชิญกับความท้าทายมากขึ้น เครื่องมือที่จะทำให้เกิดภูมิต้านทานได้ ทั้งในมิติของบุคคลและสังคม อาจแบ่งตามช่วงวัย วัยเด็กควรสร้างการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้สามารถเลือกสาขาที่อยากเรียนได้ (สาขาที่มีอยู่อย่างจำกัดเป็นความเปราะบางอย่างหนึ่ง) และหากผู้ปกครองประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตหรือรายได้ อาจส่งผลกระทบต่อลูกด้วยเช่นกัน ถือเป็นความเปราะบางของพ่อแม่ จะทำอย่างไรไม่ให้กระทบกลายเป็นความเปราะบางของลูก สังคมสามารถจินตนาการได้หรือไม่ว่าความเปราะบางของพ่อแม่จะไม่ส่งผลกระทบต่อลูก ซึ่งในทางสังคมมีกลไกที่จะ

ช่วยเหลือ แต่ในเชิงระบบนั้นยังเป็นปัญหาอยู่ เช่น ภาษีที่ประชาชนจ่ายไปให้กับรัฐ ควรนำไปช่วยเหลือได้หรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องของ “ความไว้วางใจ”

ในสถานการณ์ปัจจุบันนำพาสังคมไทยไปเสี่ยงต่อวิกฤติความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้นเรื่อย ๆ มีการตั้งคำถามกับกลไกที่สร้างความไว้วางใจ กลไกเชิงอำนาจที่จะทำให้ทุกอย่างปกติสุข แต่กลไกนี้อาจไม่ได้ดำเนินไปด้วยความสุจริตใช้อำนาจในทางที่ผิด เกิดการตั้งคำถามว่าเป็นการเลือกปฏิบัติหรือไม่ สิ่งเหล่านี้ทำให้ไม่สามารถคิดอะไรให้ใหญ่ไปกว่านี้ได้ **ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันทำให้พลังในการช่วยเหลือกันเพื่อทำให้สังคมไม่เปราะบางนั้นถูกจำกัดลง**

โจทย์ข้อหนึ่งคือ ขอบเขตของจินตนาการเรื่องคุณธรรม อย่างคำว่า “กตัญญู” ส่วนใหญ่จะตีความในเรื่องครอบครัว ต้องดูแลพ่อแม่ ลูกต้องดูแลเรา แต่จริง ๆ ไม่ใช่เพียงเท่านั้น เพราะคนในสังคมนั้นมีบทบาทอื่นที่ทำให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ความกตัญญูสามารถเชื่อมโยงไปกับสังคมได้ เช่น การเสียภาษีให้กับรัฐ นั่นก็คือความกตัญญูอย่างหนึ่ง แต่เรามักจะรู้สึกว่าการเสียภาษีคือการโดนลงโทษจากรัฐ **ความกตัญญูในบริบทของสังคมคือการรำลึกถึงความช่วยเหลือของคนทุกคน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นความกตัญญูที่มีขอบเขตมากขึ้นกว่าเดิม**

ในสังคมปัจจุบัน การถูกบังคับให้ทำตามแบบแผนหรือค่านิยมของสังคม ทำให้เด็กตั้งคำถามว่าทำไมต้องทำ ในเมื่อไม่ได้ต้องการมาเกิดสักหน่อย ซึ่งเรื่องนี้เป็นประเด็นที่ต้องค่อย ๆ พูดคุยกันอย่างจริงจังและเปิดกว้าง เป็นคุณธรรมปลายเปิด

อะไรคือหลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกัน

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย

ปัจจุบันสังคมเราเป็นสังคมพหุลักษณะที่มีความหลากหลายมากขึ้น เมื่อมองถึงอนาคตว่าจะอยู่อย่างไรให้รอดในโลกที่เปราะบางนั้น คำว่า “อนาคต” จากจินตนาการของผู้คนที่หลากหลายในสังคมพหุลักษณะย่อมมีลักษณะที่ต่างกัน เช่น คำว่า “กตัญญู” ซึ่งศูนย์คุณธรรมได้ให้ความหมายที่กว้างโดยเน้นไปที่ความดีไม่ใช่บุคคล

ในกลุ่มคนชาติพันธุ์ ความกตัญญูมีความหมายลึกซึ้งมากกว่าคนต่อคน ไม่ได้มองแค่คน รัฐ หรือสถาบันทางสังคม แต่มองไปถึงป่า ทะเล ดิน ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาได้รับมา เป็นสิ่งที่พวกเขาอยู่ด้วย หากเรามองคุณธรรมในแง่ที่หลากหลายและเปิดพื้นที่ให้พูดถึงเรื่องคุณธรรมที่กว้างขึ้น จะทำให้ได้คนที่เห็นเรื่องคุณธรรมเป็นเรื่องของตัวเอง และยังได้เรียนรู้ไปกับเขาด้วย นอกจากนี้ สาเหตุที่ทำให้โลกรวนนั้นเพราะมนุษย์มองว่าตนเองเป็นศูนย์กลางของโลก ทุกอย่างเกิดขึ้นมาเพื่อรับใช้มนุษย์ ซึ่งจริง ๆ แล้วเรื่องคุณธรรมเป็นการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ด้วยกันและสรรพสิ่งทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น

คุณธนกร วงษ์ปัญญา

สิ่งที่เป็น nature หรือวัฒนธรรมขององค์กร The Standard คือ การสร้าง empathy ในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายมากขึ้น ดราม่าเกิดขึ้นทุกที่เมื่อคนมาอยู่ร่วมกัน เช่น ดราม่าในองค์กร เมื่อก่อนรูปแบบองค์กรเปรียบเหมือนขบวนรถไฟที่เดินต่อกันไปเรื่อย ๆ เป็นเส้นตรง แต่ปัจจุบันมีการปรับองค์กรให้มีการทำงานแบบ circle (วงกลม) ด้วยจำนวนคนที่มีไม่มาก แต่สามารถทำงานที่มีศักยภาพสูงได้ ความท้าทายคือทำอย่างไรให้เห็น “เนื้อหนัง” ของคนที่ทำงานทุกฝ่าย

การทำงานแบบ circle คือการนำทุก outlet มารวมกัน เมื่อทำงานขึ้นหนึ่งจะได้รู้มุมมองต่าง ๆ ของแต่ละคน มองเห็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในตัวคน ๆ นั้น เห็นศักยภาพในด้านอื่น ๆ ตามความถนัดและประสบการณ์ ซึ่งจะทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น รวมถึงได้รู้ว่าแต่ละคนมีงานอยู่ในมือเท่าไรและคำนึงถึงการส่งต่องานเพื่อให้งานสามารถดำเนินต่อไปได้

The Standard มี first jobber ที่เป็น Gen Z จำนวนมาก คุณค่าเรื่องการเข้างาน 8 โมงเช้า เลิก 5 โมงเย็นนั้น เด็กวันนี้ไม่เชื่อ ไม่ตอกบัตร ไม่รับโอที แต่ขอให้ได้เงินเดือนเยอะก็พร้อมที่จะทำงานเต็มที่ตามที่ตัวเองจะสามารถจัดการได้ แล้ววัดผลที่วินัยและผลงานที่สร้างคุณค่าให้กับการทำงานของเขาสองอย่าง แม้งานข่าวจะมีความเป็น routine สูง แต่ก็สามารถที่จะเรียนรู้จากมันได้ เรียนรู้การทำงานในทุก ๆ อย่าง และต้องอ่านปรากฏการณ์ให้ถูก เขียนแสดงความคิดเห็นได้ วิเคราะห์ให้ได้ เรียนรู้ไปกับการทำงานที่มากกว่าการเห็นเพียงแค่ว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ลดดราม่าในการทำงานได้มาก

ดราม่าในสังคมนั้น ในหลายสถานการณ์สื่อเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างมันขึ้นมา สื่อสามารถสร้างคน ๆ หนึ่งให้ดังขึ้นมาได้โดยไม่ได้สนใจมิติของคุณธรรม และสื่อมักตัดสินผู้เสพสื่อว่าไม่มีวิจารณญาณและทำเพื่อ engagement และ rating นำมาซึ่งวิธีการที่ไม่เคารพต่อแหล่งข่าว เช่น การบุกเข้าไปในบ้านที่เป็นแหล่งข่าวโดยไม่สนใจเรื่องสิทธิพื้นฐานของแหล่งข่าวหรือเหยื่อ การเปิดเผยข้อมูลเปิดเผยหน้าเหยื่อ เพื่อนำเสนอความ exclusive ของตนเองในการนำเสนอข่าวให้ได้มากที่สุด โดยลืมเรื่องมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของสื่อที่กำกับอยู่

นอกจากนี้ การเคารพซึ่งกันและกันนั้นทำให้เกิดความเชื่อใจในแหล่งข่าว ความสำคัญของการเป็นสื่อไม่ใช่การทำข่าวใหญ่เสมอไป แต่คือการที่แหล่งข่าวหรือผู้ที่เดือดร้อนคิดว่าเราเป็นที่พึ่งของเขาได้ สามารถช่วยเป็นกระบอกเสียงให้เขาได้ แต่เมื่อไรที่เขาไม่นึกถึงเราว่าเราจะเป็นกระบอกเสียงให้เขาได้นั้น เราก็ไม่ใช่สื่อที่จะทำให้เขาเปลี่ยนคุณภาพชีวิตหรือมีชีวิตที่ดีขึ้นได้ นี่คือความเปราะบางและความท้าทายซึ่งอาจกลายเป็นวิกฤติของคนในวงการนี้ได้เช่นกัน

ดร.เดชรัต สุขกำเนิด

ดราม่ามีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยเชิงบวกนั้นอาจเป็นเรื่องที่เราไม่เคยรู้หรือไม่เคยคิดมาก่อน แต่เมื่อได้รู้ก็ทำให้เกิดความสะเทือนใจขึ้นมาได้ทันที ซึ่งดราม่านี้จึงทำหน้าที่ให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมองหรือเกิด empathy ได้เช่นกัน ในความคิดเห็นส่วนตัวจึงไม่ได้ปฏิเสธเรื่องดราม่าไปทั้งหมด

ส่วนเชิงลบนั้น สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไม่เคยมีพื้นที่ให้ผู้คนสามารถพูดเรื่องนั้น ๆ ได้ตามปกติ จึงต้องสร้างหรือพูดในเชิงดราม่าขึ้นมาเพื่อให้เกิดพื้นที่คุยเรื่องนั้น ๆ มากขึ้น จึงกลายเป็นสังคมดราม่า เมื่อเกิดดราม่าแล้วอะไรคือสิ่งที่ต้องไปดำเนินการต่อจากนั้น

ข้อเสียอีกอย่างหนึ่งของเรื่องดราม่าคือ เหมือนเป็นการหาเรื่องคุยกัน ในเรื่องที่ต่างคนต่างให้ความสนใจ และสามารถพูดคุยกันต่อได้ จึงมีการพูดคุยถึงเรื่องดราม่าขึ้น ซึ่งเป็นดราม่าที่ไม่เกิดประโยชน์หรือทำให้คนเปลี่ยนความคิด แต่เป็นเพียงหัวข้อในการพูดคุยเท่านั้น

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากดราม่าในแต่ละพื้นที่ สามารถคลี่คลายได้ด้วยคุณธรรมใดบ้าง

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย

ข่าวสารต่าง ๆ มีรายละเอียดมาก และคนมักใส่ความรู้สึกลงไปด้วย สิ่งที่ต้องมีคือ การเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลาย หากเราไม่ยอมรับฟังกันหรือมีความยึดมั่นถือมั่น จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

จากการทำงานร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ ในประเด็นเรื่องน้ำ ที่ดิน และป่า บางกรณีถูกยกให้เป็นดราม่าจึงทำให้เป็นข่าว หากไม่มีเจตจำนงหรือความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหา หรือไม่มีคนกล้าขึ้นมา ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ สิ่งที่เรามองเห็นว่าไม่ถูกต้อง ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวข้องกับเราโดยตรง เราจะกล้าเปิดเผยหรือไม่ อาจจะกล้าเปิดเผยเพราะกลัวมีอันตรายต่อตนเองก็ได้ เรื่องคุณธรรมจึงต้องอาศัยความกล้าด้วย

กระแสข่าวของกลุ่มชาติพันธุ์มักจะเป็นที่ฮือฮากันอยู่พักหนึ่งและมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมา แต่เมื่อไม่มีใครกล้าฟันธง สักพักเรื่องนี้ก็จะหายไป ปัญหาไม่ได้ถูกแก้แต่ถูกพักไว้ที่ได้พรม เช่น กรณีหลิเป๊ะ มีนักวิจัยเข้าไปในพื้นที่มาแล้วกว่า 30 ปีปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข สิ่งที่เกิดขึ้นชัดเจนกับคนในพื้นที่คือ คนในพื้นที่มีความกล้ามากขึ้น มีข้อมูลและสามารถจัดการกับข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น ในสังคมที่มีความเป็นระบบ กลุ่มคนที่มีความเปราะบางจะได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มคนที่ไม่มีความเปราะบาง ทั้งในด้านวิชาการ การเป็นพี่เลี้ยง การนำเสียงของคนในพื้นที่ไปขยายต่อตามสื่อต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้น สิ่งสำคัญคือ จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทั้งระบบหรือไม่ หรือมีความกล้าที่จะรื้อบางระบบหรือไม่

ทำอย่างไรให้สามารถอยู่ในสังคมได้ด้วยคุณธรรม

ดร.เดชรัต สุขกำเนิด

อยากให้มองว่าการทำความดีหรือทำในสิ่งที่ถูกนั้นคือเรื่องปกติ ไม่จำเป็นต้องมีกระแสของการชื่นชมมากนัก เพราะถ้าเราต้องการให้คนอื่นเห็นว่าเราทำความดี ต้องการคำชื่นชมจากคนอื่น ก็เป็นการทำความดีเพื่อหวังผลไปโดยปริยาย จึงอยากให้มองว่าการทำความดีเป็นเรื่องปกติซึ่งทำโดยไม่ต้องมีเงื่อนไขอะไร จุดนี้

อาจจะแตกต่างไปจากโมเดลของการชื่นชมเชิดชูความดี ที่พยายามจะนิยามว่าใครที่ควรได้รับการเชิดชู ทำให้เกิดคำถามว่าคนนั้นเป็นคนดีจริงหรือไม่

ตนเองมักจะสอนลูกอยู่บ่อย ๆ ว่าหากเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีก็ทำเลย ซึ่งอาจเป็นมุมมองที่แตกต่างจากคนอื่น ด้วย เช่น การเก็บจานชามหรือของที่กินเสร็จแล้วในร้านอาหาร จริง ๆ เราไม่ต้องทำก็ได้ เพราะมีพนักงานคอยเก็บอยู่แล้ว แต่ลูกจะมองว่าควรเก็บเพราะถือเป็นการช่วยเหลือพนักงานอย่างหนึ่ง สะท้อนถึงความเห็นอกเห็นใจและต้องการช่วยแบ่งเบาภาระของผู้อื่น หรือแม้แต่เรื่องของศาสนาที่ถูกขอร้องว่ายังไม่ต้องการนับถือศาสนา เพราะรู้สึกว่าจะไม่รู้จักศาสนาต่าง ๆ ดีพอ ขอศึกษาก่อน ซึ่งเป็นแนวคิดที่แตกต่างจากคนรุ่นเก่าที่เกิดมาก็มีศาสนาแล้วโดยไม่ได้เลือกเอง

คุณธรรมใดที่อยากผลักดันในองค์กรและสื่อสารกับสังคม

คุณธนกร วงษ์ปัญญา

เมื่อพูดถึงความดี มักมีคำถามว่า ความดีหรือคนดีเป็นอย่างไร จะดีได้อย่างไร จึงอยากให้นึกถึงสิ่งที่ยึดถือในการใช้ชีวิตหรือกติกาในการทำงาน เช่น การเคารพตนเองด้วยการสร้างคุณค่าในงานที่ได้รับมอบหมาย และการเคารพผู้อื่นด้วย การมีเหตุผล การไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน

การอยู่ในแวดวงสื่อะนั้นทำให้ได้เจอกลุ่มคนตั้งแต่ระดับล่างถึงระดับบน นักข่าวเปรียบเสมือนเครื่องขยายเสียงหรือจุดเชื่อมต่อ (node) ที่ส่งต่อหรือทำให้เสียงของคน ๆ หนึ่งดังไปถึงผู้ที่มีอำนาจที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหารื่องนั้น ๆ ได้ นักข่าวจึงมีบทบาทช่วยเหลือกลุ่มคนเปราะบาง ลดความเปราะบางได้

ในการทำงานไม่ว่ากับคนกลุ่มใด โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองสูง สิ่งสำคัญในการทำงานคือ การฟังเขาพูดก่อน อดทนฟังก่อนว่าเขาจะพูดอะไร จะบอกปัญหาแบบไหนหรือคิดอะไรอยู่โดยเราไม่ตัดสินเขาก่อน ไม่เช่นนั้นก็จะไม่ได้ข้อมูลหรือความจริง ไม่เห็นเนื้อหนังและความรู้สึกของเขา เราต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าเราเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่พร้อมจะรับฟัง

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย

ท่านพุทธทาสเคยกล่าวไว้ว่า ไสยศาสตร์หรือสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นมีส่วนดีที่ทำให้คนบางส่วนเข้ามาสนใจความคิดหรือความเชื่อที่ถูกต้องมากขึ้น เมื่อพูดถึงคุณธรรมแล้ว มักจะพูดแบบปลายเปิดให้มีการพูดคุยกันแม้ว่าจะมีความคิดเห็นต่างกัน ตัวอย่างกรณีหาบเร่แผงลอย นักวิจัยพยายามให้เห็นถึงความยากลำบากของผู้คนที่พยายามทำมาหากินแต่ไม่มีพื้นที่ให้ขาย ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนเปราะบาง สังคมหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ควรมีการวางระบบกติการ่วมกันหรือไม่ ควรมีการเปิดพื้นที่พูดคุยกับคนหลายกลุ่มเพื่อให้ได้กติกาข้อตกลงที่ยอมรับได้ในมุมมองที่หลากหลายและกว้างขึ้น

ทำอย่างไรถึงจะอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เบียดเบียนกัน

ดร.เดชรัต สุขกำเนิด

การไม่เบียดเบียนคนอื่นเลยอาจเป็นเรื่องที่ยาก การนั่งอยู่ในห้องแอร์ก็เบียดเบียนคนอื่นได้เหมือนกัน สิ่งที่จะทำให้อยู่ด้วยกันได้คือ กติกา ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาและเงื่อนไขที่แตกต่างกัน **จึงควรมีพื้นที่พูดคุยกันอย่างจริงจังเพื่อหากติการ่วมกันให้ได้**

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย

ควรมีพื้นที่สาธารณะมากขึ้น เพื่อให้ผู้คนโดยเฉพาะกลุ่มคนเปราะบางได้มาพูดคุยกันหรือเปล่งเสียงของตน

คำถามจากผู้ฟัง

1) ในสังคมที่เปราะบางพร้อมดราม่า การยับยั้งในสิ่งที่ถูกต้องควรเริ่มจากจุดไหน

คุณธนกร วงษ์ปัญญา เริ่มจากตัวเรา จากคุณค่าที่เรายึดถือในการใช้ชีวิต เริ่มต้นจากสิ่งที่ยาก ๆ ทำให้เป็นพฤติกรรม หรือทำให้เกิดขึ้นในสังคม เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น หรือการอยากช่วยเหลือผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้สังคมนั้นดีขึ้น ไม่ได้เห็นแค่ตนเองเพียงอย่างเดียว แล้วจึงค่อยไปเสริมสร้างหรือพัฒนาที่จะต่อยอดต่อไปได้

ดร.เดชรัต สุขกำเนิด เริ่มต้นจากตัวเราเองและยับยั้งด้วยตัวเราเอง แต่ต้องพิจารณาด้วยว่าสิ่งที่เรายึดถือหรือยับยั้งนั้นอาจไม่ได้ถูกต้องทั้งหมดเสมอไป ต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และรับฟังความเห็นที่แตกต่างของผู้อื่นด้วย แม้ว่าสุดท้ายอาจไม่ได้เห็นด้วยแต่จะทำให้เข้าใจเขามากขึ้นและเคารพในความแตกต่างของกันและกัน ไม่ยึดติดว่าตัวเราถูกที่สุด

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย เราทำได้ เราทำก่อน แล้วจึงขยายไปรวมกลุ่มกับคนกลุ่มอื่นที่มีความคิดเดียวกัน และร่วมขับเคลื่อนไปด้วยกันไปยังชุมชนและสังคม หรือขับเคลื่อนในระดับนโยบายก็ได้เช่นกัน อย่าสิ้นหวังที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง

2) ถ้าหาคำอื่นแทนคำว่า “คุณธรรม” แต่มีความหมายคล้ายกัน คิดว่าคำไหนจะสื่อสารได้ในยุคนี้

ดร.เดชรัต สุขกำเนิด “ความเคารพ ขอบคุณนะ เป็นท่วงนะ” สามารถเป็นคำเหล่านี้ได้ แต่ปัญหาไม่ได้อยู่ที่คำ แต่อยู่ที่วิธีการนำคำนั้นไปใช้มากกว่า หากผู้มีอำนาจบอกว่าสิ่งนี้คือคุณธรรม หรือพ่อแม่บอกว่าสิ่งนี้คือคุณธรรมที่ลูกต้องทำตาม ซึ่งทำให้ลูกไม่มีโอกาสกำหนดคุณธรรมได้ด้วยตนเองภายในบ้าน ดังนั้นจึงต้องเลือกวิธีการใช้คำ

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย คุณธรรมต้องเป็นคุณธรรมปลายเปิด และอาจเป็นคำว่า “คุณค่าที่มีร่วมกัน” จะทำให้เราอยู่ร่วมกันได้โดยเคารพซึ่งกันและกัน

3) คุณธรรมปลายเปิดจะเริ่มต้นได้อย่างไร

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย อาจเริ่มต้นจากคุณธรรม 5 ด้านของศูนย์คุณธรรมก็ได้ แล้วมาตีความร่วมกัน เช่น คำว่า “จิตสาธารณะ” หากตีความแคบที่สุดคือ จิตอาสาแบบเก็บแถม แต่จิตสาธารณะหรือจิตอาสานั้นคือ การลดตัวตนให้น้อยที่สุดเพื่อเคารพผู้อื่นด้วย แล้วทำให้เห็นว่าความดีงามของคนอื่นนั้นเป็นอย่างไร ต้องมองให้กว้างขึ้น หรือหากคนที่เห็นต่างหรือขัดแย้งจากเราโดยสิ้นเชิงนั้น จิตสาธารณะคือการพยายามที่จะเข้าใจเขา มองในมุมของเขาด้วยเช่นกัน ใจกว้างที่จะอธิบายและรับฟังกันมากขึ้น

คุณธนกร วงษ์ปัญญา “คุณค่า การเคารพ และกติกา” ทั้ง 3 คำนี้เป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกัน แต่จะตีความหรือจะใช้กับสถานการณ์แบบไหน เพื่อทำให้เกิดความอดทน รับฟังกัน เคารพความแตกต่าง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น รวมถึงวิชาชีพที่ขับเคลื่อนชีวิต

4) คุณธรรมประจำใจแบบไหนที่จะทำให้อยู่รอดในโลกที่เปราะบางและท้าทายได้

ดร.เดชรัต สุขกำเนิด มี 3 คำที่แต่ละช่วงวัยอาจนำไปปรับใช้ได้ต่างกัน คือ

1) **Safe** ทำอย่างไรให้ปลอดภัย วัยเด็กคือการมีโอกาสได้เรียนรู้ หากเป็นวัยผู้ใหญ่จะมีมิติในเรื่องของเศรษฐกิจ ส่วนวัยผู้สูงอายุคือการมีช่องทางในเรื่องของความมั่นคงเมื่อเข้าสู่วัยเกษียณและช่องทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน การปลดหนี้สิน

2) **Fun** ความสนุกสนาน การทำงานบางอย่างที่เกิดความขัดแย้งกันนั้นสามารถผ่านไปด้วยความสนุกสนานได้ เป็นการเปิดพื้นที่ให้ทดลองทำอะไรใหม่ ๆ เปิดพื้นที่ให้คุยกันได้ ทำให้เจอสิ่งใหม่

3) **Learn** เป็นการสรุปบทเรียนทั้งเรื่องที่ทำสำเร็จและล้มเหลว

รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย ต้องยอมรับความจริงว่ามีความเปราะบาง แต่ไม่จำนนต่อความเปราะบางนั้น ต้องมีการตั้งคำถามว่าใครจะรอด รอดอย่างไร ใครเปราะบาง และใครเป็นต้นเหตุของความเปราะบาง เพื่อหาแนวทางว่าจะทำอย่างไรเพื่อลดความเปราะบางนั้น ความท้าทายจะทำให้เรามีพลังมากขึ้นและมองเห็นคนที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยการช่วยเหลือนั้นไม่ใช่การให้ แต่เป็นการตั้งคำถามว่า ทำไมเขาถึงตกอยู่ในสภาพนี้และเราจะต้องดำเนินการอย่างไร

คุณธนกร วงษ์ปัญญา สำหรับสื่อ สิ่งสำคัญที่ทำให้เราผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ มาได้คือ การมี empathy ที่ได้ออกไปมองเห็นผู้คนที่ต้องการความช่วยเหลือ เกิดความเห็นอกเห็นใจ สิ่งที่ทำได้คือการเติมความรู้ให้กับผู้แสวงหาจะรอดและมีความมั่นคงในชีวิตได้อย่างไรในประเด็นต่าง ๆ รูปแบบต่าง ๆ ผ่านช่องทางต่าง ๆ นอกจากนี้ คือการเริ่มต้นจากตนเอง เริ่มต้นในองค์กร สร้างวิธีคิดที่สร้างความไว้วางใจต่อกันในการทำงาน ซึ่งเป็นทั้งการพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กรไปพร้อม ๆ กัน

ภาคผนวก

ก รายละเอียดโครงการ

งานแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมสังคมไทย ปี 2565
และเสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย”
วันพุธที่ 1 กุมภาพันธ์ 2566
ณ โรงแรมไอบิส สไตล์ กรุงเทพฯ รัชดา

1. หลักการและเหตุผล

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) จัดทำรายงานสถานการณ์คุณธรรมมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในมิติคุณธรรมทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งมีความสำคัญในฐานะที่เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจสถานการณ์สังคมไทยในมิติคุณธรรม ที่สามารถนำมาประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและออกแบบการส่งเสริมคุณธรรมในระดับปฏิบัติได้

ปี 2565 ศูนย์คุณธรรมได้จัดทำรายงานสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การรวบรวมและวิเคราะห์สังเคราะห์สถานการณ์สำคัญด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม 2) การสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยดัชนีชี้วัดคุณธรรมของคนไทย อายุ 13-60 ปี ใน 5 มิติ คือ พอเพียง วินัย สุจริต จิตสาธารณะ และกตัญญู 3) การสำรวจต้นทุนชีวิต (Life Assets) ของคนไทย อายุ 13-60 ปี ใน 5 พลัง คือ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา/ที่ทำงาน พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน ด้วยแบบสำรวจต้นทุนชีวิต

ดังนั้น เพื่อให้รายงานสถานการณ์คุณธรรมที่จัดทำได้เผยแพร่สู่สาธารณะ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) จึงได้จัดแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมสังคมไทย ปี 2565 และเสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอดในโลกที่เปราะบางและท้าทาย” เพื่อนำเสนอสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยปี 2565 และสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้มุมมองภาพอนาคตงานส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย

—

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อนำเสนอสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 ที่เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจในการบริหาร กำหนดนโยบาย และออกแบบการส่งเสริมคุณธรรมในระดับปฏิบัติ

2.2 เพื่อสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และมองภาพอนาคตงานส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย

3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

3.1 องค์กรกำหนดนโยบาย เครือข่ายทางสังคม และประชาชนทั่วไปรับรู้ถึงสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565

3.2 เกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันมองภาพอนาคตงานส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย

4. รูปแบบเวที

รูปแบบเวทีแบ่งออกเป็น 3 ช่วง

ช่วงที่ 1 งานแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 จากผลสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรม และต้นทุนชีวิตของคนไทย อายุ 13-60 ปี และการประมวลสถานการณ์สำคัญด้านคุณธรรม

ช่วงที่ 2 นำเสนอผลการศึกษาวิจัย 1) ผลการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมของคนไทย อายุ 13-60 ปี 2) ผลสำรวจต้นทุนชีวิต (Life Assets) ของคนไทย อายุ 13-60 ปี และ 3) สถานการณ์สำคัญด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้น

ช่วงที่ 3 เสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย” เวทีแลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านคุณธรรมในโลกปัจจุบันและอนาคต

ข กำหนดการ

กำหนดการ

แถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565
และเสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย”
วันพุธที่ 1 กุมภาพันธ์ 2566 เวลา 09.30 - 15.30 น.
ห้อง Prime room ชั้น 4 โรงแรมไอบิส สไตล์ กรุงเทพ รัชดา

09.30 - 10.30 น.	ลงทะเบียน พร้อมรับประทานอาหารว่าง
10.30 - 12.00 น.	แถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565 ● รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
12.00 - 13.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.30 - 14.00 น.	รายงานผลการศึกษาวิจัย “ผลการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมของคนไทย และผลสำรวจต้นทุนชีวิต ของคนไทย อายุ 13-60 ปี ● รศ.ดร.วิไลลักษณ์ ลังกา และคณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	รายงานผลการศึกษาวิจัย “สถานการณ์คุณธรรม ปี 2565 และประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคต” ● รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย และคณะ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14.00 - 15.30 น.	เสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย” ● ดร.เดชรัต สุขกำเนิด ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่ออนาคต (Think Forward Center) ● รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ● นายธนกร วงษ์ปัญญา สำนักข่าว The Standard ● ผู้ดำเนินรายการ : คุณอภิญา ขาวสบาย

หมายเหตุ : กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

สรุปงานแถลงข่าวสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2565
และเสวนาวิชาการ “อยู่อย่างไรให้รอด ในโลกที่เปราะบางและท้าทาย”

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สุรียเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม

คณะทำงานศูนย์คุณธรรม

นางสาวปรียาภรณ์ พูลศรี	ผู้จัดการสำนักพัฒนาองค์ความรู้วัฒนธรรมและสื่อสารสนเทศ
นางสาวธัญลักษณ์ ศรีสง่า	หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยวัฒนธรรมและระบบพฤติกรรมไทย
นายติณณพัชร์ พูลพิพัฒน์	นักวิชาการส่งเสริมคุณธรรม
นางสาวเปรมกมล สมใจ	นักวิชาการส่งเสริมคุณธรรม
นางสาวลักขิกา เกาะเศษ	นักวิชาการ
นางสาวภริชยา ภูญาณ	เจ้าหน้าที่โครงการ